

קרן קיימת וקרן מקיימת – הצעה למימון מעגלי של הקרן למימון תובענות ייצוגיות באמצעות הקרן לניהול ולחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות

מאת

עלי בוקשפן*

תקציר

מאמר זה עוסק בשתי הקרנות המוסדרות בחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו–2006 – הקרן למימון תובענות ייצוגיות אשר יש בהגשתן ובכירורן חשיבות ציבורית וחברתית והקרן לניהול ולחלוקת כספים שנפסקו כסעד במקרים שבהם אין זה מעשי לפצות את חברי הקבוצה באופן פרטני – ובחצעה להדק את הקשר ביניהן באמצעות עיבוי תקציבה של הקרן הראשונה באמצעות הקרן השנייה. באופן מפתיע, למרות ייחודן של קרנות אלו, זיקתן לשאלות יסוד הקשורות בתובענות ייצוגיות והניסיון הרב שנצבר לגביהן, הקרנות לא זכו להתייחסות מספקת בדו"ח הצוות הבין-משרדי לבחינת ההסדרים הקבועים בחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו–2006 והמאמר משלים במעט את המלאכה. מטבע הדברים, הקרנות בהן דן המאמר "פוגשות" לא מעט תובענות ייצוגיות מוצלחות מקרב אלו אשר מוגשות בישראל, האחת בתחילת דרכן של התובענות הייצוגיות והשנייה בסיום דרכן. שימוש "מעגלי" בכספים אשר מגיעים מעולמן של התובענות הייצוגיות שהסתיימו בהצלחה, לצורך מימון תביעות ייצוגיות חדשות בעלות חשיבות

* פרופסור חבר, בית ספר רוזינר למשפטים ומנהל אקדמי וכללי של מרכז ארסון ל-ESG, אוניברסיטת רייכמן. כיהן בעבר כיו"ר הקרן למימון תובענות ייצוגיות (הדברים הכתובים במאמר זה משקפים את דעתי האישית בלבד). הצעות ברוח דומה לאמור במאמר זה הועלו בהתייחסות שהגשתי לצוות הבין-משרדי בעקבות הקול קורא מיום 12.1.2021 בנושא תיקונים בחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו–2006. ראו גם: סעיפים 48–54 ל"נייר עמדה – טיוטת התכנית הכלכלית 2020" (נייר עמדה של הקליניקה לתובענות ייצוגיות, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב 18.8.2020) ועלי בוקשפן "הקרן למימון תביעות ייצוגיות – שעתו היפה של החוק בישראל" <https://www.themarker.com/opinion/2017-05-14/ty-14.5.2017> (14.5.2017). <https://www.themarker.com/opinion/2017-05-14/ty-14.5.2017> article/0000017f-e3f2-d7b2-a77f-e3f78e3c0000. תודות לעו"ד ליה בוקשפן, עו"ד אלעד מן, עו"ד אסף פינק, עו"ד נועה רחום ולמיכאל מוליאש, נגה בן צבי ותמנע ארז – חברי מערכת עיוני משפט ונועה וינו – עורכת עיוני משפט, על הערותיהם הטובות.

ציבורית וחברתית, יוצר, על-כן, חיבור מעשי והצהרתי הדוק בין שתי הקרנות האחריות אשר נקובות בחוק בסמיכות זו לזו. חיבור זה יש בו כדי להיטיב עם ייעודן ופעילותן ולאפשר לקרן למימון תובענות ייצוגיות – על תקציבה המוגבל מאד כיום ועל הרכבה הציבורי המגוון – להגיב באופן שוטף ואפקטיבי לסוגיות שונות הקשורות במטרותיו הציבוריות של חוק תובענות ייצוגיות.

יתר על כן, המודל המוצע מתכתב עם רוח ההסדרים המקובלים באונטריו וקוויבק ועם הרציונל אשר הופיע בהצעת חוק תובענות ייצוגיות ולפיו כספי הקרן למימון תובענות ייצוגיות ימומנו על ידי סכומים שייפסקו בתובענות ייצוגיות בכללותן. עם זאת, בעוד שבהצעת החוק הוצע כי סכום מסויים ייגרע מכל סכום שנפסק בתובענה ייצוגית, מוצע במאמר, באופן ממוקד יותר, כי הכספים שיועברו לקרן למימון לתובענות ייצוגיות יהיו מתוך כספים שנפסקו כסעד בתובענות אך רק בתובענות בהן לא אותרו התובעים המתאימים.

מבוא.....	3
א. הקרן למימון תובענות ייצוגיות.....	6
ב. הקרן לניהול ולחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות.....	10
ג. המודל המוצע - עיבוי תקציבה של הקרן למימון באמצעות הקרן לחלוקה.....	16
סיכום.....	22

מבוא

מאמר זה עוסק בשתי הקרנות המוסדרות בחוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו–2006 (להלן: החוק) - הקרן למימון תובענות ייצוגיות (להלן: הקרן למימון) והקרן לניהול ולחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות (להלן: הקרן לחלוקה).¹ ביתר פירוט, מאמר זה בא להציע להדק את הקשר בין שתי הקרנות, אשר מוסדרות בסמיכות זו לזו בחוק ואשר יש להן מן המשותף, וזאת באמצעות עיכוי תקציבה של הקרן הראשונה באמצעות הקרן השנייה,² מתוך עולמן של התובענות הייצוגיות עצמן. באופן מפתיע, למרות ייחודן של קרנות אלו, זיקתן לשאלות יסוד הקשורות בתובענות ייצוגיות והניסיון הרב שנצבר לגביהן (למצער ביחס לקרן למימון במשך למעלה מעשר שנות קיומה), הקרנות לא זכו להתייחסות מספקת בדו"ח הצוות הבין-משרדי לבחינת ההסדרים הקבועים בחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו–2006 (להלן: [הדר"ח](#)).³ וסימפוזיון זה הוא שעת כושר טובה להשלים את המלאכה.

הקרן למימון, אשר עסקתיה בה בהרחבה במקום אחר,⁴ היא אחד מחידושיה של החוק ומטרתה "לסייע לתובעים מייצגים במימון בקשות לאישור ותובענות ייצוגיות, אשר יש חשיבות ציבורית וחברתית בהגשתן ובבירורן".⁵ קרן זו הוקמה עם חקיקת החוק, במקור לשבע שנים אך כהונתה מוארכת מעת לעת לקראת קיבועה,⁶ ועד היום היא דנה

¹ הקרן למימון מוסדרת בס' 27 לחוק והקרן לחלוקה מוסדרת בס' 27א. לחוק. למידע נוסף על אודות שתי הקרנות ראו באתר משרד המשפטים: "הקרן למימון תובענות ייצוגיות" **משרד המשפטים** (27.11.2024);

https://www.gov.il/he/departments/general/representative_actions_fund (להלן: אתר הקרן למימון); "הקרן לניהול ולחלוקת כספים הנפסקים כסעד" **משרד המשפטים** (27.11.2024) https://www.gov.il/he/pages/class_action_law (להלן: אתר הקרן לחלוקה).

² הצורך בבחינת הגדלת ההיקף הכספי של כספי הקרן למימון הועלה בעבר, ואף ללא קשר לקרן לחלוקה, **במתווה פשרה מטעם יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט** שצורף כחומר רקע לישיבה 496 של ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, הכנסת ה-20 (29.11.2017) (להלן: אגרות בתובענות ייצוגיות – מתווה פשרה מטעם יו"ר הוועדה).

³ הקרן למימון תובענות ייצוגיות מאוזכרת בדו"ח פעם אחת בלבד (ראו שם, בעמ' 16 לרבות ה"ש 12) והקרן לחלוקה זכתה להתייחסות מעט יותר רחבה, בעיקר בהקשר להמלצה על תיקון חקיקה לפיו לא תתאפשר תרומת מוצרים וקביעת חובה להעביר תרומה כספית לקרן לחלוקה ככל שיוחלט על תרומה במסגרת הסדר פשרה (ראו שם, בעמ' 10, 38–39 ו-80).

⁴ עלי בוקשפן "תובענות ייצוגיות, תכלית החברה ותפיסת בעלי העניין בעידן התאגידי המודרני – הקרן למימון תובענות ייצוגיות כזכוכית מגדלת" **משפט ועסקים** כד 111 (2021) (להלן: בוקשפן הקרן למימון).

⁵ ס' 27 לחוק.

⁶ הארכת כהונתה של הקרן מתבצעת באמצעות צווים של שר המשפטים. הצעת חוק לקיבועה של הקרן יצאה לדרך אך עדיין לא נחקקה סופית (לגלגוליה של הצעת החוק ראו: **אגרות בתובענות ייצוגיות – מתווה פשרה מטעם יו"ר הוועדה**, לעיל ה"ש 2; טיוטת חוק תובענות ייצוגיות (תיקון מס' 11), התשע"ט–2018 (מתוך סדר היום לישיבת ועדת השרים לענייני חקיקה מיום 23.12.2018 (18.12.2018)). **ועדת השרים הביעה תמיכה בטיטת החוק** אולם מאחר שארבעה ימים לאחר מכן התקבל חוק התפזרות הכנסת העשרים, התשע"ט–2018, נעצר קידומה של הצעת חוק זו וחודש

במספר ניכר של בקשות למימון. בהתבסס על הדו"חות השנתיים שפורסמו עד היום על ידי הקרן למימון, עד סוף שנת 2023 הוגשו לה בסך הכל 1,136 בקשות למימון, מתוכן השתתפה הקרן במימון של לא פחות מ- 550 בקשות.⁷ עדיין, נוכח תקציבה המוגבל של הקרן למימון, כ- 1,250,000 ₪ לשנה, יכולתה הכספית לסייע באופן משמעותי ולממש את יעדיה הינה מוגבלת ומעוררת את הצורך בהגדלת תקציבה.⁸ לצידה של הקרן למימון, נוספה בתיקון מספר 10 לחוק, עשר שנים לאחר חקיקתו, בשנת 2016, הקרן לחלוקה, אשר תפקידה מכח סעיף 27א2. לחוק לנהל ולחלק כספים הנפסקים כסעד "לטובת מטרות ציבוריות" – כמוגדר בנוהלי הקרן ובכפוף להוראות בית המשפט⁹ – כאשר אין זה מעשי לפצות את חברי הקבוצה התובעת באופן פרטני.¹⁰ בהתאם לכך, מפרט סעיף 5 לנהל הקרן לחלוקה כיצד ייקבעו ייעודי הכספים שהתקבלו לקרן וזאת בהתאם לייעודים שנקבעו על ידי בית המשפט, אם נקבעו על ידו, וככל שלא נקבעו כך "תייעד הוועדה את הכספים לייעוד הקרוב לתחום עלית התביעה שבגינה התקבלו הכספים, או לגוף מאוגד שעיסוקו במטרה ציבורית הקרובה לעילת התובענה, או לטובת מטרה ציבורית".¹¹

מטבע הדברים, קרנות אלו "פוגשות" לא מעט תובענות ייצוגיות מקרב אלו אשר מוגשות בישראל, האחת בתחילת דרכן של התובענות הייצוגיות והשנייה בסיום דרכן. לפיכך, מתאים להזכיר בקצרה כבר בפתח הדברים את ההקשר הרחב יותר במסגרתו פועלות שתי הקרנות. כידוע, ישראל מתאפיינת במספר רב במיוחד של תובענות ייצוגיות, כאשר בחמש השנים האחרונות הוגשו בה 1,500 תובענות כממוצע מידי שנה.¹² באופן אנלוגי משהו לקולה של החברה האזרחית בישראל, אשר ניכר בימים

שוב רק ביוני 2020 באמצעות [תזכיר חוק תובענות ייצוגיות \(תיקונים שונים\)](#), התש"פ-2020, ובמסגרת הצעת חוק תובענות ייצוגיות (תיקון מס' 14), התשפ"ב-2021, ה"ח הממשלה 282 בהם הוצע להסדיר את פעילותה של הקרן באופן קבוע ובלא הגבלת זמן; ראו גם: הדו"ח, בה"ש 12.

7 ראו להלן ה"ש 29.
8 Alon Klement & Robert Klonoff, *Actions in the United States and Israel: A Comparative Approach*, 19 THEORETICAL INQUIRIES IN LAW 151, 173 n.128 (2018).

9 ס' 27א2. לחוק קובע גם את שייכותה הארגונית של הקרן ומיהות חברה שממונים על ידי שר המשפטים. לפירוש ההסדרים הנוגעים לקרן לחלוקה, לרבות נוהל עבודתה, קולות קוראים ודו"חות שנתיים וסיכום פעילות, ראו אתר הקרן לחלוקה, לעיל ה"ש 1.

10 ראו: עמ' 16 לדו"ח וכן סעיפים 20(א)(3) ו-20(ג)(2) לחוק אשר קובעים כי הכספים יועברו לקרן לחלוקה ככל שנותרה יתרת סכום וככל שקיימים קשיים בחלוקת הכספים לחברי הקבוצה. במקרה כזה בית המשפט ייעד את הכספים לתחום הקרוב לנושא התובענה הייצוגית שהוגשה, ובמידה שנוכח כי העברת הכספים לתחום קרוב כאמור אינה מתאפשרת בנסיבות העניין, רשאי הוא להורות כי הכספים יועדו לתחום אחר, הקרוב ככל האפשר לנושא התובענה. הוראה זו, המבטיחה כי לא יגרע חלקם של חברי הקבוצה התובעת, מתחדדת גם לאור ההוראה הכללית הקבועה בסעיף 20(א) לחוק "ובלבד שלא יהיה בכך כדי להכביד במידה העולה על הנדרש על חברי הקבוצה או על בעלי הדין". ראו גם: דברי הסבר להצעת חוק תובענות ייצוגיות (תיקון מס' 10) (הסדרי פשרה והסתלקות), התשע"ו-2016, ה"ח הכנסת 116.

11 נוהל עבודת הוועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד לפי חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006, י"פ התשפ"ב 11735 (21.9.2022) (להלן: הנוהל או נוהל הוועדה).

12 ראו עמ' 6 לדו"ח וכן משה גורלי "ישראל היא שיאנית התביעות הייצוגיות" [כלכליסט](#) (20.11.2017).

אלו בצורה חסרת תקדים בשאלות יסוד ציבוריות, ניתן לומר שמספרן הגבוה של התובענות הייצוגיות בישראל משקף גם הוא היבט מסויים של מעורבות אזרחית, חברתית וקבוצתית ומאפשר להמשיל את המנגנון הייצוגי למעין "הפגנה משפטית"¹³. בעוד שעל הקשרן החברתי והציבורי הרחב יותר של תובענות ייצוגיות עמדתי במקומות אחרים,¹⁴ ככל שאמורים הדברים בקרנות בהן עוסק מאמר זה, הקשרן הציבורי מוצא את ביטויו במנדט שניתן להן. כך, מטרת הקרן למימון "לסייע לתובעים מייצגים במימון בקשות לאישור ותובענות ייצוגיות, אשר יש חשיבות ציבורית וחברתית בהגשתן ובבירורן" ומטרת הקרן לחלוקה הינה לחלק כספים שנפסקו כסעד לטובת מטרת ציבוריות.

בהתאמה, הקשרים ציבוריים אלו עומדים בבסיס ההמלצה המובאת במאמר זה ליצירת מודל "אוטרקי" להגדלת תקציב הקרן למימון מתוך כספי הקרן לחלוקה, היינו מתוך מקורות הקשורים באופן הדוק לעולמן של התובענות הייצוגיות עצמן. המלצה זו ראוי לכוון עם יתר ההמלצות המובאות בדו"ח שנועד "לבחון בצורה מקיפה את ההתפתחות של כלי התובענה הייצוגית בישראל ואת התועלות שלו למשק, יחד עם האתגרים שהוא מציב, הן בפני הצדדים הן בפני הציבור וזאת לאור החשיבות הרבה הטמונה בכלי התובענה הייצוגית והרצון לעודד תובענות ייצוגיות ראויות"¹⁵. ברוח זו, הטענה המובאת במאמר זה היא כי המודל המוצע יביא לשיפור מעשי, כמו גם הצהרתי, של הפוטנציאל הטמון במשימתן הטבועה של שתי הקרנות גם יחד, כמו גם בקידום מטרתיו הרחבות יותר של החוק, לעודד תביעות ייצוגיות ראויות.

מבנה המאמר יהיה כדלקמן: **בחלק הראשון** יובא רקע קצר המתאר את פעילותה של הקרן למימון תובענות ייצוגיות והחלק השני של המאמר יביא רקע דומה ביחס לקרן לניהול ולחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות. **חלקו השלישי** של המאמר יעסוק בהצעה לעיבוי תקציבה של הקרן למימון תובענות ייצוגיות באמצעות

¹³ אכן, מספרן הגבוה של תובענות ייצוגיות אין משמעו בהכרח וכשלעצמו הוכחה לחשיבותן ולתועלתן, ובמיוחד נוכח הממצאים המראים כי חלק ניכר מתביעות אלו מסתיים בפשרה ורק מינוטן מאושר על ידי בית המשפט. יתר על כן, לא רק שהליך ההסתלקות הוא התוצאה הדומיננטית בתובענות אלו, בקרב התביעות הייצוגיות שמוגשות מצויות תביעות סרק רבות או כאלו שלא גרמו לנזק לקבוצה התובעת או נזק מזערי בלבד וכאלו שמוגשות באופן סדרתי בנושאים מסוימים ולעיתים על ידי תובעים סדרתיים (ראו למשל: אלעד אופיר **תובענות ייצוגיות בישראל** כז' (2017)). תובנות אלו מעוררות שאלות כבדות משקל, אך אלו אינן חלק מהמאמר הנוכחי אשר מפנה מבטו לתביעות ייצוגיות ראויות לכאורה, היינו רק כאלו שנמצאה בהן חשיבות ציבורית וחברתית בהגשתן ובירורן וכאלו שנפסק בהן סעד.

¹⁴ ראו: בוקשפן הקרן למימון, לעיל ה"ש 4, שם הודגשה חשיבותה החברתית, הציבורית והחוקתית הפוטנציאלית של התובענה הייצוגית נוכח התעצמות מעמדם והשפעתם של תאגידים בעידן הנוכחי; ראו גם מאמר נוסף, עלי בוקשפן "תובענות ייצוגיות ותובנות חברתיות – מקומה המתחזק של החברה האזרחית במשפט הפרטי בישראל" **ספר סיני דויטש** 213 (משה גלברד ורות פלאטו-שנער עורכים, 2024) (להלן: בוקשפן תובענות ייצוגיות ותובנות חברתיות) אשר מתבונן על פסיקה עדכנית מהשנים האחרונות ובו מורחבת הטענה בדבר הפוטנציאל הפרו-חברתי, פרו-ציבורי והמעין-רגולטורי הטמון בחלק מהתובענות הייצוגיות ובהטמעה האפקטיבית באמצעותן של נורמות התנהגות הוגנות וראויות בחברה הישראלית.

¹⁵ עמ' 3 לדו"ח.

הקרן לחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות ובהצדקות למודל המוצע, תוך מענה לביקורות אפשריות. **חלקו הרביעי של המאמר ביא מילות סיכום.**

א. הקרן למימון תובענות ייצוגיות

הקרן למימון תובענות ייצוגיות הינה קרן ציבורית שמטרתה לסייע לתובעים מייצגים במימון בקשות לאישור ותובענות ייצוגיות אשר יש בהגשתן ובכירורן חשיבות ציבורית וחברתית.¹⁶ קרן זו, המהווה תקדים עולמי כמעט,¹⁷ הוקמה בסעיף 27 לחוק לתקופה של שבע שנים, והיא מצויה בהליכי חקיקה לקיבועה.¹⁸ הקרן היא אחד משני מקורות תקציביים ציבוריים הקיימים בדין הישראלי למימון תובענות ייצוגיות. מקור מימון אחד נמצא במסגרת רשות ניירות ערך והוא מיועד למימון תובענות ייצוגיות הקשורות בניירות ערך,¹⁹ והמקור השני הוא הקרן בה עוסק מאמר זה, אשר הוקמה, כאמור, מכח החוק.²⁰ קרן זו עוסקת בתביעות במגוון תחומים הנוגעים לכלל הציבור, כגון: דיני הגנת הצרכן, הגבלים עסקיים (תחרות כלכלית), בנקאות וביטוח, הגנת הסביבה, תביעות הפליה מסוימות (במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, בעבודה, ובנושאים הקשורים לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות) ותביעות מסוימות בדיני עבודה. ככזו, כמו גם לאור הרכב החברים בה, הכולל נציגי רגולטורים שונים המייצגים את מגוון התחומים שבהם מוגשות תובענות ייצוגיות,²¹ מבטאת הקרן למימון תובענות ייצוגיות בצורה מובהקת את ההכרה

¹⁶ ס' 27(א) לחוק.

¹⁷ כיום קיימות קרנות בעלות אופי פעילות דומה אך ורק בקנדה – באונטריו ובקוויבק, ראו להלן בחלק השלישי.

¹⁸ לעיל ה"ש 6.

¹⁹ ס' 55(א) לחוק ניירות ערך, התשכ"ח–1968 (להלן: חוק ניירות ערך) המפנה לעילות שבפרטים 4 א ו-5 לתוספת השנייה לחוק.

²⁰ המשותף לשתי הקרנות הוא היותן ציבוריות, וכאלו הן מדגימות את ההיבטיות של מנגנון התובענה הייצוגית במשפט הישראלי כמנגנון של אכיפה פרטית המיועד למטרות ציבוריות וחברתיות (Abram Chayes, *The Role of the Judge in Public Law Litigation*, 89 (1976) HARV. L. REV. 1281) אשר יכול להסתייע בחלקו גם בהכרה ובמימון ציבוריים. עם זאת, בשונה מהקרן ברשות לניירות ערך, לאור תפקידה של הקרן למימון "לסייע לתובעים מייצגים במימון בקשות לאישור ותובענות ייצוגיות, אשר יש חשיבות ציבורית וחברתית בהגשתן ובכירורן" (ס' 27(א) לחוק), מתחדדת זיקתה של התובענה הייצוגית להטמעתן של נורמות ציבוריות וחברתיות (השוו לדבריו של המשנה לנשיאה רובינשטיין בפסקה י"ט לפסק דינו בע"מ 2978/13 מי הגליל – תאגיד והביוב האזורי בע"מ נ' יונס (נבו 2015.7.23)).

²¹ ס' 27(ב) לחוק מונה את הנציגים השונים שינהלו את הקרן, אשר כוללים נציג של הממונה על הגנת הצרכן; נציג של הממונה על התחרות (לשעבר הממונה על ההגבלים העסקיים); נציג של המפקח על הבנקים; נציג הממונה כהגדרתו בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה–2005; נציג המשרד לאיכות הסביבה; נציג נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות; נציג היועץ המשפטי לממשלה; נציג ציבור בעל ידע וניסיון בתחום פעילותה של הקרן; ואדם שאינו עובד מדינה ואשר כשיר להיות שופט של בית משפט מחוזי, שיהיה יושב ראש הקרן.

ביעודה של התובענה הייצוגית במשפט הישראלי לקדם נושאים מגוונים בעלי חשיבות חברתית וציבורית.²²

אכן, תובענות ייצוגיות, כבר מעצם קיומן, נועדו לשרת מטרה ציבורית חיונית של שיפור אכיפת הדין והרתעה מפני הפרתו.²³ במובן זה, הקרן למימון תובענות ייצוגיות משמשת זכוכית מגדלת למטרה זו, וצובעת אותה בצבעים עמוקים בהושיטה סיוע כספי אקטיבי לתובענות בעלות חשיבות חברתית וציבורית יתרה.²⁴ לצורך כך המחוקק מעניק סמכות רחבה לקרן מבלי שהוא תוחם ומגדיר את שיקול דעתה. מטבע הדברים, ואף שתקנות תובענות ייצוגיות (סיוע במימון בקשות לאישור ותובענות ייצוגיות), התש"ע–2010, מזכירות כמה שיקולים שעל הקרן למימון לשקול,²⁵ קשה – ולמעשה בלתי אפשרי – לקבוע מראש ובאופן שיטתי רשימה סגורה של שיקולים כאלה. עם זאת, השוואה בין נוסחו של החוק באשר לשיקול דעתה של הקרן הכללית למימון תובענות ייצוגיות, לבין נוסחו של חוק ניירות ערך בנוגע להיקף שיקול דעתה של הקרן

²² על הזיקה בין התובענות הייצוגיות לנושאים חברתיים וציבוריים ראו גם בעמ' 6 בדו"ח עצמו: "החוק אפשר את עיגונן הנכון של התובענות הייצוגיות והרחיב את העילות והנושאים שבהם ניתן להגיש תובענות ייצוגיות. הרחבת הפרטים שבחוק אפשרה שינוי של ממש בסוגי התובענות הייצוגיות המוגשות והביאה לכך שגם תביעות שבעבר לא הצדיקו הגשת תביעה פרטנית, הפכו לכדאיות ובכך החוק הביא לאכיפה של הדין בתחומים שבעבר סבלו מתת אכיפה וכן לכלי דיוני המקדם מטרות ציבוריות. בכך, בין היתר, באה לידי ביטוי התפיסה כי הליך התובענה הייצוגית הוא הליך בעל חשיבות ציבורית אשר ביכולתו לתקן עוולות בתחומים רבים ולשמש ככלי לשינוי חברתי. בנוסף, ולא פחות חשוב, נראה כי התובענות הייצוגיות הביאו להפנמה של התנהגות מציינת לחוק ועל כן נראה כי מנגנון התובענה הייצוגית אכן מהווה גורם מרתיע מפני הפרת הדין." ראו ס' 1(2) לחוק.

²³ השו"ר רונן אברהם "מימון התדיינות על-ידי צד שלישי" **משפט ועסקים** כ 131 (2017); Catherine Piche, *Public Financiers as Overseers of Class Proceedings*, 12 N.Y.U. J.L. & BUS. 779, 801–2 (2016).

²⁴ תק' 3(א) לתקנות תובענות ייצוגיות (סיוע במימון בקשות לאישור ותובענות ייצוגיות), התש"ע–2010, קובעת כי "בבואה של ההנהלה לדון ולהחליט בכל בקשה לסיוע היא תשקול את נסיבותיו של העניין, תוך יישום שוויוני וענייני של הוראות תקנות אלה והיא מוסמכת לאשר סכום לסיוע השונה מהסכום המבוקש בבקשה"; תק' 3(ב) שם קובעת כי נוסף על כך "תשקול ההנהלה את מידת החשיבות הציבורית והחברתית של התובענה הייצוגית ואת תרומתה לקידום הערכים שעליהם מבקשות להגן עלילות התביעה המפורטות בתוספת השניה לחוק וכן רשאית ההנהלה לשקול, בין השאר, את השיקולים האלה: (1) הבקשה לסיוע הוגשה בתום לב; מבקש הסיוע חשף לפני ההנהלה כל מסמך או פרט מהותי וכן כל מסמך או פרט לפי דרישתה; (2) הוגשה בקשת הסיוע בטרם אושרה התובענה כתובענה ייצוגית – סיכוייה של הבקשה לאישור התובענה כתובענה ייצוגית להתקבל על ידי בית המשפט; ואולם אין בהחלטות ההנהלה כדי להוות ראייה בנוגע לסיכויי הצלחתה של הבקשה לאישור; (3) האם הוגשו בקשות לאישור באותה עילה או בעילה דומה לעילה שבעדה הוגשה הבקשה לאישור התובענה הייצוגית נושא הבקשה לסיוע, או האם מתנהלות תובענות ייצוגיות באותה עילה או בעילה דומה לעילה שבעדה מתנהלות התובענה הייצוגית נושא הבקשה לסיוע; (4) קיומם של גורמים המכבידים על הגשת תובענות ייצוגיות בנושאים שבהם עוסקת התביעה, בכלל זה: מורכבות הנושא, מורכבות דרכי ההוכחה, עלות גבוהה של ההליכים, חוות הדעת או הוצאות אחרות הכרוכות בהליך; (5) עומדים לרשות המבקש מקורות מימון נוספים להטחת מימון משוער של ההליך"; ותק' 3(ג) שם קובעת כי "הנהלת הקרן רשאית להתנות את החלטתה על העברת כספי סיוע בתנאים שעל מבקש הסיוע או בא כוחו לקיים" (כל ההדגשות הוספו).

המקבילה למימון תובענות ייצוגיות בתחום ניירות ערך,²⁶ מעלה כי המחוקק מבקש להרחיב את שיקול דעתה של הקרן הכללית לא רק לתובענות שיש בהן "עניין לציבור" אלא גם לכאלה שיש בהן "חשיבות ציבורית וחברתית". כך בכלל וכך בפרט, הקרן למימון מוסמכת לסייע במימון גם כאשר מתקיימת חשיבות ציבורית וחברתית "בהגשתן ובכירורן" גרידא של התובענות, קרי, אף ללא צורך ב"סיכוי סביר שבית המשפט יאשר אותה כתובענה ייצוגית", כפי שנדרש בחוק ניירות ערך. מהבדלי נוסחים אלה, כמו גם מהרכבה המגוון של הנהלת הקרן הכללית למימון תובענות ייצוגיות ההופך אותה למעין "חבר מושבעים" מקצועי-ציבורי (המנוי מנציגי הרגולטורים השונים, נציג היועץ המשפטי לממשלה, נציג ציבור ואדם הכשיר לשמש שופט של בית משפט מחוזי שאינו עובד המדינה),²⁷ נראה כי המחוקק מכוון להקניית שיקול דעת מקצועי, ציבורי, משפטי ולבר-משפטי רחב לחברות ולחברי הקרן למימון.

הקרן למימון מתכנסת אחת לרבעון, וניכר גידול מתמיד במודעות הציבור לפעילותה. במהלך שנות פעילותה נענתה הקרן לבקשות מימון של תובענות בקשת רחבה של נושאים. חלק הארי של הבקשות שאושרו היו בנושאי צרכנות, בדומה לחלקן של עילות אלה מתוך כלל התובענות הייצוגיות המוגשות מדי שנה. לעומת זאת, שכחותם של תחומי ההגבלים העסקיים, הגנת הסביבה, ההפליה והביטוח בהחלטות המימון של הקרן הייתה בינונית, ואילו תחומי הבנקאות, דיני העבודה, שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות והשבת כספים שנגבו לא כדין זכו בנתח קטן בלבד מסך המימון שאושר.²⁸ בקשות המימון שנענו בחיוב על ידי הקרן ממחישות את עוצמתה הפוטנציאלית של התובענה הייצוגית והגידול המתמיד בפעילותה של הקרן כאמצעי להטמעת נורמות ציבוריות וחוקתיות במסגרת פעילותם של תאגידים, כמו גם כמכשיר מעין-רגולטורי לאכיפה פרטית המשלימה את האכיפה השלטונית בכלל בתחומים

²⁶ ס' 27א55 (ב) לחוק ניירות ערך ("שוכנעה הרשות כי יש בתובענה עניין לציבור וכי יש סיכוי סביר שבית המשפט יאשר אותה כתובענה ייצוגית, רשאית היא לשאת בהוצאות התובע, בסכום ובתנאים שתקבע"). לעומת זאת, לקרן למימון מכח החוק הוקנה מתחם שיקול דעת רחב יותר, ובסמכותה לסייע במימון של תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות ייצוגיות אשר יש "חשיבות ציבורית וחברתית בהגשתן ובכירורן" (ס' 27א) (א) לחוק). הבדל ניסוחי זה מעיד לכאורה על סמכות רחבה יותר שהמחוקק ראה לנכון להעניק לקרן הכללית למימון תובענות ייצוגיות, בהשוואה לקרן שהוקמה מכוח חוק ניירות ערך.

²⁷ ס' 27ב) לחוק.

²⁸ בשנת 2023, למשל, 42% מבקשות המימון שאושרו נגעו בתביעות בנושאי צרכנות, 10% בהגבלים עסקיים (תחרות), 11% בהגנת הסביבה, 11% בהפליה, 6% בגביית כספים לא כדין על ידי רשויות, 6% בבנקאות, 4% בשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ו-10% בדיני עבודה. זאת לעומת פילוח הבקשות למימון שהוגשו באותה שנה. כך, בשנת 2023, 54% מהבקשות שהוגשו היו בנושאי צרכנות, 7% בהגבלים עסקיים (תחרות), 8% בהגנת הסביבה, 3% בביטוח, 9% בהפליה, 5% בגביית כספים לא כדין, 4% בבנקאות, 2% בשוויון לאנשים עם מוגבלות ו-8% בדיני עבודה. ראו: משרד המשפטים דו"ח פעילות הקרן למימון תובענות ייצוגיות לשנת 2022 – https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/representative_actions_fund/he/activity_report_2022.pdf

רבים המקיפים את שגרת החיים היומיומית.²⁹ דוגמאות מובהקות לכך הן שלושה פסקי דין חשובים שניתנו בבית המשפט העליון בשנים האחרונות בתביעות שזכו במימון מטעם הקרן למימון תובענות ייצוגיות. פסקי דין אלה כוללים את עניין **רדיו קול ברמה בע"מ נ' קולך** – פורום נשים דתיות,³⁰ אשר הדגים את זיקתה של התובענה הייצוגית להגנה על זכויות האדם החוקתיות, ולצידו שתי החלטות תקדימיות נוספות שבהן אושרו תובענות ייצוגיות המחדדות את מקומה המעין-רגולטורי של התובענה הייצוגית: עניין **נזרי נ' נובל אנרגי מדיטריניאן לימיטר**³¹ – בקשה לאישור תובענה ייצוגית שבה הועלתה הטענה כי מונופול הגז מנצל לרעה את כוחו בכך שהוא גובה מחברת החשמל מחיר מופרז, אשר מגולגל בסופו של דבר לצרכני החשמל – ועניין **חברת החשמל לישראל בע"מ נ' שליידר**³² – בקשה לאישור תובענה ייצוגית שבה נטען כי תעריפי החשמל לצרכנים "נופחו" לא כדין וכללו בתוכם חריגות שכר שנמצאו על ידי הממונה על השכר במשרד האוצר. דוגמאות אלו מצטרפות לרבות נוספות אשר

²⁹ מתוך הדו"חות השנתיים של פעילות הקרן עולה כי בשנת 2012, הוגשו לקרן 35 בקשות לסיוע במימון בקשות לאישור ותובענות ייצוגיות (להלן: בקשות) אשר נידונו ומתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-15 בקשות; בשנת 2013 הוגשו 56 בקשות אשר נידונו ומתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-26 בקשות; בשנת 2014 הוגשו לקרן 60 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-28 בקשות; בשנת 2015 הוגשו לקרן 78 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-41 בקשות; בשנת 2016 הוגשו לקרן 124 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-48 בקשות; בשנת 2017 הוגשו לקרן 95 בקשות, מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-46 בקשות; בשנת 2018 הוגשו לקרן 125 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-64 בקשות; בשנת 2019 הוגשו לקרן 139 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-75 בקשות; בשנת 2020 הוגשו לקרן 111 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-47 בקשות; בשנת 2021 הוגשו לקרן 128 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-52 בקשות; בשנת 2022 הוגשו לקרן 96 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-56 בקשות; בשנת 2023 הוגשו לקרן 89 בקשות מתוכן הוחלט להיענות בחיוב ל-52 בקשות, ראו אתר הקרן למימון, לעיל ה"ש 1.

³⁰ רע"א 6897/14 **רדיו קול ברמה בע"מ נ' קולך** – פורום נשים דתיות (אר"ש 9.12.2015). בשנת 2014 אישרה הקרן בקשה של ארגון "קולך" למימון בדיקות מקצועיות במסגרת הליך הגשת התובענה הייצוגית בעניין זה, ומימנה 90% מעלות הבדיקות הנדרשות (משרד המשפטים דו"ח פעילות הקרן למימון תובענות ייצוגיות לשנת 2014 https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/representative_actions_fund/he/activity_report_2014.pdf). כמו כן העבירה הקרן 90,000 ש"ח בעבור חוות דעת מומחים (משרד המשפטים דו"ח פעילות הקרן למימון תובענות ייצוגיות לשנת 2017 https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/representative_actions_fund/he/activity_report_2017.pdf).

³¹ רע"א 9771/16 **נובל אנרגי מדיטריניאן לימיטר נ' נזרי** (נבו 28.9.2017) וכן ע"א 6457/21 **נזרי נ' נובל אנרגי מדיטריניאן לימיטר** (אר"ש 9.1.2023). בעניין זה אישרה הקרן סיוע במימון חוות דעת מטעם מומחים בסכום מרבי של 150,000 ש"ח (ראו משרד המשפטים דו"ח פעילות הקרן למימון תובענות ייצוגיות לשנת 2014, לעיל ה"ש 30).

³² רע"א 3456/13 **חברת החשמל לישראל בע"מ נ' שליידר** (נבו 29.8.2017). בעניין זה אישרה הקרן מימון הוצאות משפט בסך 50,000 ש"ח ככל שייפסקו נגד המבקש, או 80% מסך ההוצאות, לפי הנמוך מביניהם (ראו משרד המשפטים דו"ח פעילות הקרן לשנת 2016 – https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/representative_actions_fund/he/activity_report_2016.pdf).

מופיעות בדו"ח עצמו³³, במאמר הקודם ובמאמר חדש³⁴, ובדו"חות השוטפים של הקרן למימון תובענות ייצוגיות³⁵, ולא נרחיב בהן כאן. עם זאת, אליה וקוין בה. כפי שכבר צוין לעיל, תקציבה השנתי של הקרן למימון מוגבל מאד, בלתי נצבר ועומד על כמיליון ורבע שקלים, אשר נועד לכסות בעיקר – אם כי לא רק – מימון חוות דעת מומחה, החזר הוצאות משפט במקרים שבהם התביעה נכשלת, ולאחרונה גם אגרות. סכומים אלו זעומים ביחס למשימתה של הקרן למימון וביחס לעשרות הרבות של הבקשות המוצדקות המוגשות אליה מידי שנה. כפי שיורחב בחלק השלישי למאמר, עיבוי משמעותי של תקציב הקרן למימון נחוץ לצורך עידוד הגשתן וברורן האיכותי והמקצועי של תובענות ייצוגיות ראויות, כמו גם לצורך איתות הצהרתי ואמין בדבר חשיבותן הסמי-ציבורי של תובענות ייצוגיות.³⁶

ב. הקרן לניהול ולחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות

הקרן לחלוקה הוקמה במסגרת תיקון מס' 10 לחוק אשר הוסיף את סעיף 27א. לחוק. סעיף זה קובע כי תפקידה של הקרן לחלק – לטובת מטרת ציבוריות – כספים שהתקבלו במסגרת תובענות ייצוגיות במקרים שבהם אין זה מעשי לפצות את חברי הקבוצה באופן פרטני.³⁷ כפי שעולה מהדו"ח, ואשר דן בקצרה בקרן לחלוקה,³⁸ בתקופת פעילותה של קרן זו הועברו לה כספים רבים למטרות ציבוריות ראויות

³³ עמ' 19–23 לדו"ח.

³⁴ בוקשפן הקרן למימון, לעיל ה"ש 4 ובוקשפן תובענות ייצוגיות ותובנות חברתיות, לעיל ה"ש 14 בהתאמה.

³⁵ אתר הקרן למימון, לעיל ה"ש 1.

³⁶ לסיוע הניתן על ידי הקרן למימון עשויה להתלוות משמעות לא ממונית בנוסף לסיוע הכספי, בדמות השלכה אקספרסיבית ומאותתת על תביעות ייצוגיות לאחר הגשתן – ראו: רונן אברהם, לעיל ה"ש 24, בעמ' 167–168. הכותב מצייין כי במחקר שערך נמצא מתאם – אך לא בהכרח קשר סיבתי – בין מימון התובענה על ידי הקרן למימון תובענות ייצוגיות לבין סיכויי הצלחתה של התובענה וגובה הפיצוי שיינתן. ייתכן שמתאם זה נובע מ"האיתות שבמימון". לגישה נוספת, המתייחסת לאפשרות שהאיתות הגלום בהחלטת הקרן עלול לפגוע בזכותם של הנתבעים לדיון בבקשתם ללא דעה קדומה מצידו של בית המשפט, ראו מוטי ארד "דעה: הקרן שתשפיע על בית המשפט" www.calcalist.co.il/local/articles/0.7340.L- (17.6.2010)

www.calcalist.co.il/local/articles/0.7340.L- (17.6.2010) [3408358,00.html](http://www.calcalist.co.il/local/articles/0.7340.L-) דוגמא למקרה בו העלה ארגון טענה להתאמתו לנהל הליך ייצוגי וניסה לתמוך אותה, בין היתר, במשמעות האינדיקטיבית הטמונה לדעתו בהחלטת הקרן למימון תובענות ייצוגיות לסייע במימון הבקשה, ראו בת"צ (מחוזי מר') 10538-02-13 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת (ע"ר) נ' אל-על נתיבי אויר לישראל בע"מ**, פס' 105 (נבו 19.1.2020). הכתיבה בנושא אחרון זה אינה רבה, אך ניתן לשער כי איתות זה יכול לפעול לא רק במסגרת ההליך השיפוטי, אלא גם מחוץ לו, לנוכח האפשרות שהמגזר העסקי יירתע ויגיב על ההד ציבורי שעשוי להתלוות לפומביותה של התובענה הייצוגית, במיוחד אם היא ממומנת על ידי קרן ציבורית. להרחבת הדיון בהיבטים הלא-פורמליים שעשויים להתלוות להחלטות של גורם ציבורי ראו שרון ידון "המרחב ההבטעי של הרגולציה: האם המדינה צריכה לבייש?" **משפט ועסקים** כג 577 (2020). לעיל ה"ש 10.

³⁷ הדו"ח אף המליץ המלצה הנוגעת אליה – הדו"ח המליץ שלא לאפשר תרומת מוצרים, וככל ³⁸ שיוחלט על תרומה במסגרת הסדר פשרה, תהיה חובה להעביר תרומה כספית לקרן לחלוקת כספים שהוקמה מכוח ס' 27א. לחוק. ראו על כך בעמ' 10, 38–39 (80-1 לדו"ח).

והשובות.³⁹

על הרציונל להקמת הקרן לחלוקה ניתן ללמוד מדברי ההסבר להצעת חוק תובענות ייצוגיות (תיקון מס' 10) (הסדרי פשרה והסתלקות),⁴⁰ מהדו"ח,⁴¹ וממכתבה מיום 19.4.2020 של הקליניקה לתובענות ייצוגיות בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב (להלן: הקליניקה לתובענות ייצוגיות) שנשלח לשר המשפטים וליו"ר הוועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד.⁴² רציונל זה קשור לבעיות המתעוררות בנוגע לייעוד הכספים ואופן חלוקתם כאשר מדובר בפיצוי כספי בדרך של סעד לטובת הציבור, לרבות בשל חשש לקיומם של קשרים בין הנתבע ומקבל הכספים. מהחוק עולה שכספים אלו לא נלקחים מקופת המדינה, הם אינם נלקחים מקבוצת תובעים מוגדרת ומקורם בכספי פיצוי (לחברי הקבוצה אשר באופן מעשי לא ניתן לפצות אותם באופן פרטני) אף שהם מכונים בטעות לא אחת "תרומה".

נוכח רציונל זה, ניתן, כבר בשלב זה, להשיב לביקורת שעשויה להישמע כנגד המודל המוצע במאמר זה ולפי ה יש בו "להפקיע" כספים אשר שייכים לקבוצת התובעים. בביקורת זו אין ממש שכן מלכתחילה הכספים מועברים לקרן לחלוקה רק לאחר שלא ניתן היה להעבירם לקבוצת תובעים מוגדרת. זאת ועוד, גם אם הכסף היה נגרע בכל זאת מציבור רלוואנטי הקרוב לעניין התובענה אשר לא שויך לקבוצה התובעת במישורין, עדיין העברת חלק מהכסף לקרן למימון מתיישבת עם קביעת החוק לפיו הכספים מיועדים ל"תחום הקרוב לנושא התובענה הייצוגית שהוגשה" במובן הרחב.⁴³ למצער, העברת הכספים לקרן למימון מתיישבת עם קביעת החוק ולפיה יש לייעד את הכספים "לתחום אחר, הקרוב ככל האפשר לנושא התובענה" ככל שהעברת הכספים לתחום קרוב אינה מתאפשרת בנסיבות העניין.⁴⁴ זאת ועוד, בהעברת כספים לקרן למימון נראה שהלכה למעשה לא ייגרע חלקה של הקבוצה התובעת, וגם לא של קבוצה מוגדרת שעניינה קרוב יותר לתביעה הייצוגית בה נפסק הסעד, לנוכח היתרות המצויות כיום בקופתה של הקרן לחלוקה כפי שיפורט להלן בחלק השלישי, כמו גם מהגדרתם הרחבה מאד לעיתים של היעדים לחלוקה (כפי שנקבעים על ידי בתי המשפט ובקולות הקוראים של הקרן לחלוקה). מסקנות אלו מתחזקות גם לאור העובדה שסעיף 5(ב) לנוהל עבודת הוועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד לפי החוק מרחיב, הוא עצמו, את ההגדרה של המטרות הציבוריות אליהן רשאית הקרן לחלוקה להעביר כספים. סעיף

³⁹ ראו עמ' 16 לדו"ח וה"ש 13 שם.

⁴⁰ לעיל ה"ש 10.

⁴¹ ראו עמ' 16 לדו"ח.

⁴² מכתב מאת אלון קלמנט ושושי נרי, הקליניקה לתובענות ייצוגיות, לאמיר אוחנה, שר המשפטים, ולשולמית דותן, יו"ר הוועדה לניהול וחלוקת כספים שנפסקו כסעד, בעניין תיקון נוהל עבודת הוועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד לפי חוק תובענות ייצוגיות על רקע מגיפה הקורונה (19.4.2020)

https://law.tau.ac.il/sites/law.tau.ac.il/files/media_server/Law/tovanot/%D7%A9%D7%A8%20%D7%9E%D7%A9%D7%A4%D7%98%D7%99%D7%9D%20190420.pdf

⁴³ לפסק דין ממנו משתמעת גישה מרחיבה לסמכות הקרן לחלוקה ראו: ת"צ (מחוזי מר') 14842-06-15 הלר נ' בית מטבחים דבאח בע"מ (נבו) (18.11.2021).

⁴⁴ ס' 20(א)(3) לחוק.

זה קובע שכל שלא נקבע ייעוד לכספים על ידי בית המשפט, רשאית הקרן לחלוקה לייעוד את הכספים "לייעוד הקרוב לתחום עילת התביעה שבגינה התקבלו הכספים, או לגוף מאוגד שעיסוקו במטרה ציבורית הקרובה לעילת התובענה, או לטובת מטרה ציבורית" (ההדגשה הוספה). בשל כל אלו, לא רק שהמודל המוצע אינו חוטא למטרות החוק ולנוהל הקרן לחלוקה, אלא הוא אף מתיישב עמן היטב.

בטרם נפנה לנימוקים המבססים את הטענה האחרונה, יובאו עוד מספר נתונים שוטפים על פעילותה של הקרן לחלוקה בשנים מאז הקמתה, בצירוף למספר דוגמאות לקולות קוראים שקרן זו הוציאה, להחלטות בתי המשפט בדבר ייעודי הכספים המופנים אליה ולכספים המצויים בקופתה. המקורות הטובים ביותר ללמוד מהם על פעילות הקרן לחלוקה הינם נוהל עבודת הקרן לחלוקה,⁴⁵ והדו"חות השנתיים אותם היא מפרסמת.⁴⁶ דו"חות אלו כוללים פירוט בנוגע להפקדות הכספים לקרן לחלוקה בהתאם להחלטותיהם של בתי המשפט השונים, פירוט של הקולות הקוראים שהקרן מוציאה לציבור, פירוט על חלוקת הכספים שחילקה ועוד. מדו"חות אלו עולה שהקרן לחלוקה פועלת לקידום יוזמות ופרויקטים המקדמים חדשנות בתחומים שונים לטובת הציבור ומסייעת בנושאים אשר לא מקבלים את היקף המשאבים הדרוש לקדם על ידי הגורמים השונים.⁴⁷ כאמור לעיל, כאשר בית המשפט לא קבע לכספים ייעוד למימושם,

⁴⁵ נוהל הוועדה, לעיל ה"ש 11.

⁴⁶ נכון למועד כתיבת שורות אלו הדו"ח המעודכן ביותר הוא הדו"ח לשנת 2023.

⁴⁷ כך, בדו"חות השנתיים של הקרן לחלוקה ניתן למצוא מספר לא מועט של פרויקטים להם הוקצו כספים לאורך השנים אשר מקדמים חדשנות ויוזמות בתחומים. בשנת 2019, למשל, הוקצו כספים במסגרת סיוע לעסקים קטנים בדרום עבור ה"חברה הכלכלית לפיתוח התיירות בחבל איילות בע"מ" על סך 150,000 ש"ח לטובת קידום "המנבטה" – תכנית האצה למיזמים בחבל איילות, במטרה לקדם יוזמות חדשניות ולטפח תרבות יזמית בערבה התיכונית. בשנת 2020, הוקצו כספים שיועדו לפרויקטים למען ילדים חולי סרטן, במסגרתם כ-200,000 ש"ח יועדו ל"נאמני מרכז שניידר" לטובת מימון מתאמות מחקר לצורך יישום חדשנות רפואית. בשנת 2021, פורסם קול קורא על סך 9,829,038 ש"ח אשר יועד לפיתוח ויישום פרויקטים טכנולוגיים חדשניים למטרות בטיחות בדרכים באזורים עירוניים, או למניעת תאונות דרכים וצמצומן. כמו כן, באותה שנה פורסם קול קורא שיועד לפרויקטים חינוכיים-חברתיים לבני נוער, במסגרתו הוקצו 95,000 ש"ח עבור גוף בשם "טופז - ליוזמות וחדשנות חברתית" אשר מטרתו לקיים דיאלוג בין בני נוער יהודים וערבים במסע ימי. באותה שנה במסגרת קול קורא עבור פרויקטים בתחום הגנת הסביבה קודם פרויקט שמטרתו מחקר באמצעות שיטה חדשנית לשיפור יעילות הטיפול הביולוגי בקרקעות מזוהמות בנפט באזורים צחיחים המובל על ידי "מו"פ מדבר וים המלח" לו הוקצו 872,892 ש"ח. בצד אלו, ניתן לראות במסגרת הדו"חות השנתיים של פעילות הקרן לחלוקה הפניית כספים לצורך פרויקטים שונים לטובת הציבור. למשל, בשנת 2019 ניתן לראות קידום של פרויקטים בעבור תלמידי בתי הספר העל-יסודיים לחינוך פיננסי לצרכנות נבונה בזיקה להגנת הסביבה; פרויקטים להתמודדות עם אלימות ובריאות ברשת; העלאת מודעות להגנת הפרטיות ברשת בקרב בני נוער. כמו כן, באותה שנה קודמו גם פרויקטים שונים שניתן לראות בהם כנושאים שלא מקבלים את היקף המשאבים הדרושים להם כמו מתן סיוע לעסקים קטנים בדרום, שילוב תעסוקתי מיטיב עבור יוצאי מעגל הזנות והגנה על בעלי חיים המיועדים לתעשיית המזון. גם בשנת 2020 ניכר כי הפרויקטים הרחיבו את המשאבים הניתנים במסגרת נושאים שונים כמו קידום שיפוצים בהתנדבות בבתי נזקקים וחלוקת מזון וסיוע עבורם, קידום פרויקטים להכשרה מקצועית לתעסוקה לאנשים עם מוגבלויות, קידום פרויקטים בנושא שוויון מגדרי והעצמת נשים, קידום פרויקטים למניעת אלימות במשפחה וקידום פרויקטים בתחומי החינוך הרווח והבריאות למשפחות קשות יום בבית שמש; להרחבה

על הקרן לחלוקה לפעול לממשם באופן הקרוב ביותר לתחום עילת התביעה בגינה התקבלו הכספים או לגוף מאוגד שעיסוקו במטרה ציבורית או לטובת מטרה ציבורית.⁴⁸ כך למשל, בין הקולות הקוראים הפתוחים לשנה הנוכחית ניתן לראות קולות קוראים אשר מותאמים ועוסקים במצב המדיני-ביטחוני, ועיסוקם בשיקום וקידום החוסן הקהילתי ביישובי הדרום והצפון בעקבות המלחמה, סיוע למשרתי המילואים ובני משפחותיהם ולנפגעי המסיבות ב-7.10.23 ובתחום בריאות הנפש.⁴⁹ בנוסף, ניתן לראות בין הקולות הקוראים השונים גם כאלו המזמינים את הציבור להשתמש בכספים שנפסקו בתובענות ייצוגיות לטובת טיפול בבעיות מוגדרות הנוגעות לרשת האינטרנט או רשתות תקשורת,⁵⁰ לקידום בריאות האישה ובפרט קידום רפואה מונעת,⁵¹ ונושאים נרחבים נוספים בעלי מטרה ציבורית אשר באים לידי ביטוי בקולות הקוראים המפורסמים על ידי הועדה לחלוקת כספים.⁵²

מהאמור עד כה ניתן לראות כי הקרן לחלוקה משמשת גם ככלי המאפשר הקצאת כספים באופן מהיר למטרות שונות ורחופות. כך בעבר עם פרוץ משבר הקורונה, תוקן נוהל הוועדה לתקופה זמנית במטרה להסמיך את הועדה להקצות כל סכום שימצא

ראו: "דוחות דין וחשבון שנתיים הוועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות" **משרד המשפטים** (10.10.2024) https://www.gov.il/he/Departments/publications/reports/class_action_law_report

ס' 5 (א) ו-5 (ב) לנוהל.

קול קורא מספר 82/2023 – לטובת ליווי כלכלי וצרכני של משפחות שפוננו מבתיים עקב המלחמה (28.12.2023) – שעניינו בבקשות לקבלת כספים עד סך 3,366,874 ₪ אשר ישמשו לטובת ליווי בדבר ההתנהלות הכלכלית של המשפחות וייעוץ באשר לקבלת החלטות כלכליות של משפחות שפוננו מבתיים עקב המלחמה, ובפרט משפחות שבתיהם נפגעו או מתגוררות ביישובים שנפגעו; קול קורא מספר 83/2024 – לסיוע לנפגעי המסיבות ב-7.10.23 (28.2.2024) – שעניינו בבקשות לקבלת כספים עד לסך 3,007,986 ₪ אשר ישמשו לסיוע ומתן מעטפת טיפול ותמיכה לנפגעי המסיבות שהתקיימו בעוטרף עזה ב-7.10.23; קול קורא מספר 90/2024 – לטובת סיוע למשרתי המילואים ובני משפחותיהם (17.7.2024) – שעניינו בבקשות לקבלת כספים עד לסך של 8 מיליון ₪ אשר ישמשו לפעילות פנאי והפוגה למשרתי המילואים ובני משפחותיהם; מיזם משותף 7/2024 לקידום חוסן קהילתי ביישובי הדרום בעקבות המלחמה (31.7.2024) – שעניינו ערכת מיזם משותף עם החברה למתנ"סים לטובת תוכנית שמטרה קידום חוסן קהילתי ביישובי הדרום בעקבות המלחמה; קול קורא מספר 91/2024 – לטובת ארגונים הפועלים בתחום בריאות הנפש (28.8.2024) – שעניינו בבקשות לקבלת כספים עד סך 10,000,000 ₪, אשר ישמשו עמותות הפועלות ביישובים במחוז דרום או במחוז צפון בהתאם למחוזות משרד הפנים לטובת סיוע למתמודדי נפש.

קול קורא מספר 60/2023 טיפול בבעיות הנוגעות לרשת האינטרנט, לרבות פגיעה בפרטיות ברשת, סייבר, אבטחת מידע, דואר זבל וכיוצא"ב, הועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד לפי חוק תובענות ייצוגיות (6.2.2023).

קול קורא מספר 59/2023 – לקידום בריאות האישה, הועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד לפי חוק תובענות ייצוגיות (18.1.2023).

בין קולות קוראים אלה מפורסמים קולות קוראים שונים למשל: קול קורא מספר 62/2023 – לטובת חלוקת מקררים עבור משפחות נזקקות (23.4.2023); קול קורא מספר 63/2023 – לטובת קידום בטיחות רוכבי כלי רכב זעירים (1.5.2023); קול קורא מספר 64/2023 – לטובת פרויקטים לחדשנות למניעת אלימות במשפחה (3.5.2023); קול קורא מספר 67/2023 – קמפיין לטובת הגנה על ילדים מפני תכנים פוגעניים ברשת (24.7.2023); קול קורא מספר 69/2023 – בינוי או שיפוץ מוסדות חינוך או רווחה המשרתיים אנשים עם מוגבלות (16.8.2023).

לנכון לטובת הציבור לתקופה מוגבלת עד לסכום של 3 מיליון ש"ח בהקצאה בודדת.⁵³ במסגרת הקצאות ישירות אלו החליטה הועדה על הקצאת מיליוני שקלים עבור בתי החולים הכלליים ברחבי הארץ להתמודדות עם נגיף הקורונה. הקצאה זו יועדה לרכישת ציוד או מכשור רפואי שנדרשו להתמודדות עם תחלואת הקורונה. כמו כן, התקבלו החלטות נוספות בגינן הועדה הקצתה כספים למשרד הרווחה לטובת מספר פרויקטים שונים הקשורים במגיפה.⁵⁴ גם בעת הנוכחית, כמתואר לעיל, הקרן משמשת ככלי אשר ניתן מענה ישיר להגשת בקשות לקבלת כספים בסכומים שונים להתמודדות עם השפעות מלחמת "חברות ברזל" והמצב הביטחוני השורר במדינה מאז ה-7.10.2023.

מהסקירה החלקית עד כה ניכר כי לקרן לחלוקה שיקול דעת רחב, ומטבע הדברים לא ניתן להצביע בו על קו אחד, שיטתי ומפורט לחלוקת הכספים. "בנק" המטרות הציבוריות אליהן מפנה הקרן לחלוקה את הכספים שנצברו בקרן הינו רחב וחולש על מגוון אוכלוסיות ונושאים.⁵⁵ עדיין, הקרן לחלוקה מחוייבת לפעול בהתאם להנחיות בתי המשפט, אף שממילא, במקרים בהם יש קושי לאתר את הנמענים הישירים של הפיצי שפסק, קיים לרוב גם קושי במסגור מדויק של ייעוד פרטני של כספי הקרן וזה נקבע באופן קזואיסטי, ברמות שונות של הפשטה, הן במסגרת החלטותיה של הקרן לחלוקה הן במסגרת החלטות שיפוטיות, אליהן נפנה מייד. כך או אחרת, המגוון הרחב

⁵³ הועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות **סיכום פעילות קרן תובענות ייצוגיות בתקופת** **הקורונה** **משבר** **מספר** **2023**
https://www.gov.il/BlobFolder/reports/class_action_law_report/he/accounntability_report_corona.pdf.
 להתייחסות לנושא זה ראו מכתבה של הקליניקה לתובענות ייצוגיות שנשלח לשר המשפטים וליו"ר הקרן לחלוקה ביום 19.4.2020 ושכותרתו "תיקון נוהל עבודת הועדה לחלוקת כספים שנפסקו כסעד לפי חוק תובענות ייצוגיות על רקע מגיפה הקורונה", לעיל ה"ש 42.

⁵⁴ ביניהם מימון ציוד מיכון וחיתוי לאנשי הצוות במוסדות הרווחה, סיוע לאזרחים ותיקים נזקקים, רכישת טאבלטים ואביזרי ספורט לדיירי הדיור הציבורי, הקצאת מחשבים לילדים עם צרכים מיוחדים וילדים בסיכון לאותה תקופה; עבור מגן דוד אדום שפעל בחזית ההתמודדות עם נגיף הקורונה; עבור יד שרה למכשור רפואי.

⁵⁵ למשל, בשנת 2021 פורסם קול קורא לפרויקטים עבור קמפיין למניעת עישון, לרבות עישון סיגריות אלקטרוניות, המיועד לצעירים בגילאי 12–21. במסגרת קול קורא זה הגישו 18 גופים בקשות לקידום קמפינים בתחום, מתוכם התקבלה בקשה אחת של "סי – סוכנות התוכן המותאמת בע"מ" על סך 4,062,860 ₪ לטובת קידום קמפיין 360 למניעת עישון בקרב צעירים ונוער בהשתתפות כוכבי נוער (ראו: דין וחשבון שנתי של פעילות הקרן לניהול וחלוקת כספים שנפסקו כסעד לפי חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו–2006, "פ התשפ"ב 10388–10399–10400 (3.8.2022) (להלן: "דו"ח פעילות הקרן לשנת 2021)). באותה שנה, פורסם קול קורא נוסף המופנה לאוכלוסיית חייבים אשר ננקטו נגדם הליכי הוצאה לפועל. במסגרת זו, הוגשו חמש בקשות, מתוכן התקבלה בקשה אחת של "עמותת עוגן – קרן הלוואות ללא ריבית" על סך 20,000,000 ₪ עבור פרויקט הוליסטי לסיוע ושיקום חייבים הוצאה לפועל ותכנית הלוואות בטוחה (ראו בעמ' 10402 לדו"ח פעילות הקרן לשנת 2021). ניתן לראות כי באותה שנה, הקרן הפנתה את הכספים גם לטובת טיפול ברווחת בעלי חיים המיועדים לתעשיית המזון; פרויקטים שעניינם כוח עזר לצוותים הרפואיים; הקמה ותפעול מרכזי טיפול הוליסטי לאנשים על רצף התמכרות להימורים; רכישת סכאות גלגלים ומיטות סיעודיות חשמליות בעבור ניצולי שואה; פיתוח פרויקטים לחדשנות עירונית ובריאות בדרכים; פרויקטים חינוכיים; פרויקטים לטובת חולי צליאק; קידום טכנולוגיות לניטור זיהום אוויר שיושמו באזור חיפה; וכן פרויקטים למחזור טקסטיל במטרה לשמור על איכות הסביבה.

של התחומים השונים הזוכים בסופו של יום למימון באמצעות הקרן לחלוקה עולה בקנה אחד גם עם מטרותיה של הקרן למימון ועם ההצעה המוצגת במאמר זה. ככל שעסקינן בהחלטותיהם של בתי המשפט השונים, גם כאן לא מוגדרת רשימה סגורה של מטרות ציבוריות ליעוד הכספים, אך ניתן לראות דרכן את העמדה ולפיה ככל שלא ניתן לצעוד בדרך המלך של מתן פיצוי ישיר לחברי הקבוצה התובעת עצמה, למשל בשל קושי באיתור ובזיהוי חברי הקבוצה, רשאי בית המשפט להורות על פיצוי לציבור.⁵⁶ כך למשל, עולה מעניין שלו בו הוגשה תביעה ייצוגית כנגד חברת א.ס.אן.זום ושיווק נדל"ן בע"מ, בטענה לאי קיומן של הוראות חוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב-1982 עקב משלוח מסרונים פרסומת ללא הסכמת הנמענים בכתב וללא אפשרות להסרתם.⁵⁷ בעניין זה עלה קושי בזיהוי חברי הקבוצה ולכן נקבע בהסדר הפשרה כי חלף פיצוי לחברי הקבוצה, הפיצוי יועבר לקרן לחלוקה אשר "תייעד את הכספים לצורך תובענות בתחום חוק התקשורת".

מקרה נוסף של מורכבות בייעוד כספי הקרן לחלוקה עלה בעניין פיינטוך, בו הוגשה תביעה ייצוגית הדנה בהפרת הוראות החוק למניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון, תשמ"ג-1983. במסגרת תביעה זו נטען כי נגרם נזק ללקוחות רשת המסעדות "מקדונלד'ס" ישראל אותם מפעילה חברת אלוניאל בע"מ. במסגרת הסכם הפשרה, נקבע כי הקבוצה שעליה יחול ההסדר כוללת כל אדם שנחשף לעישון בשטח המסעדות המופעלות. כמו כן, התחייבה מקדונלד'ס להשיא תרומה כספית בסך של 250,000 ₪ לאגודה למלחמה בסרטן ולעמותת אוויר נקי. במסגרת זו, נקבע בבית המשפט המחוזי, כי פיצוי זה אינו מהווה הטבה לקבוצה אלא תרומה לציבור ולכן נדרש להעביר את כספי התרומה לקרן לחלוקה אשר תיעד את הכספים.⁵⁸ מקרים נוספים בהם הכסף מועבר לקרן לחלוקה נובע מהעלות הכרוכה באיתור חברי הקבוצה ובמימוש ההטבה האישית לכל אחד מהם.⁵⁹

לסיום חלק זה, וככל שאמורים הדברים בסכומי הכסף הכוללים שנמצאים בקופת הקרן לחלוקה, ניתן להפנות למכתב שנשלח ביום 15.8.2022 על ידי הממונה על יישום חוק חופש המידע באגף האפוטרופוס הכללי והכונס הרשמי.⁶⁰ ממכתב זה עולה שנכון ליום 1.6.2022, הופקדו לקרן לחלוקה סך כולל של כ-245 מיליון ₪, מתוכו הוקצה סך של כ-35 מיליון ₪ בגין הקורונה, וכן פורסמו קולות קוראים (עד קול קורא מס' 47) בסך כולל של כ-152 מיליון ₪. בנוסף, כ-5.3 מיליון ש"ח הועברו לגופים שונים כמפורט במכתב האמור. משכך, נכון ליוני 2022, הסך הכולל של הקולות הקוראים וההקצאות הישירות שביצעה הקרן לחלוקה עמד על 192 מיליון ש"ח מתוך 245 מיליון ₪ שהיו מצויים עד אותה עת בקופתה.

⁵⁶ ת"צ (מחוזי ח"י) 45927-03-17 לדרמן נ' עמית החזרי מס בע"מ (נבו 27.2.2018).

⁵⁷ ת"צ (שלום ת"א) 30380-04-19 שלו נ' א.ס.אן.זום ושיווק נדל"ן בע"מ (נבו 20.8.2020).

⁵⁸ ע"א 7593/21 פיינטוך נ' אלוניאל בע"מ (נבו 9.6.2022).

⁵⁹ ת"צ (מנהליים מר') 2098-05-13 ברגמן נ' משרד המשפטים – מדינת ישראל (נבו 1.10.2017).

⁶⁰ מכתב זה – אשר נשלח כתשובה לבקשה לקבלת מידע שנשלחה על ידי עמותת הצלחה – לקידום חברה הוגנת (ע"ר) באמצעות הקליניקה לתובענות ייצוגיות – נמסר לידי על ידי עו"ד אלעד מן, היועץ המשפטי של עמותת הצלחה – לקידום חברה הוגנת (ע"ר).

סכומים משמעותיים אלו, כולל היתרה שטרם חולקה על ידי הקרן לחלוקה, מגיעים מכיסם של הנתבעים בתובענות ייצוגיות ואינם נופלים בשיעורם, בלשון ההמעטה, מסכומים הנכנסים לקופת המדינה כקנסות לרגולטורים האמונים על האכיפה הציבורית המיועדת גם היא למיגור רבות מההפרות אשר נדונות במסגרתם הליכים ייצוגיים. נתון זה אינו מפתיע נוכח ריבויים של הסדרי הפשרה בתובענות ייצוגיות ונוכח הנוחות המובנית בהפניית הכספים שנפסקים כסעד לקרן לחלוקה. ככלות הכול, מנגנון זה חוסך התלבטויות ומחלוקות בין תובעים לנתבעים, מזרז הליכי פשרה ומסיר מהשחקנים המעורבים בתובענה הייצוגית – בתי המשפט, הצדדים המתדיינים ועורכי דינם – את הטרחה והסרבול הכרוכים בקביעה מדויקת של מטרות הפיצוי, הסדרי חלוקת הפיצוי, נמעניו והפיקוח על השימוש בו. אכן, לעניין זה יכולה להישמע הטענה כי חיסכון זה בהתדיינות וטירחה עשוי יהיה לתמרץ את בתי המשפט להעביר את הכספים לקרן למימון חלף העברתו לחברי הקבוצה הרלוואנטית ובכך להחליש את מטרת החוק, ובמיוחד זו הקבועה בסעיף 31(3) שבו ("מתן סעד הולם לנפגעים מהפרת הדין"). לטעמי, חשש זה הינו חשש בעלמא מן הטעם שהעברת הכספים לקרן למימון מוצע שתיעשה רק כאשר קיים קושי אמיתי להגדיר את הקבוצה הנהנית, או לפי המודל המוצע הנוסף, יועבר לקרן למימון כאחוז קבוע מיתרתה השנתית של הקרן לחלוקה, כפי שיפורט בחלק הבא במאמר.

ג. המודל המוצע – עיבוי תקציבה של הקרן למימון באמצעות הקרן לחלוקה

דו"ח הצוות הבין-משרדי כמעט ואינו עוסק בקרנות המוסדרות בחוק, לא כל שכן במודל המוצע כאן להגדלת תקציב הקרן למימון באמצעות אחוז קבוע מהכספים אשר מופנים לקרן לחלוקה. עדיין, ניתן בכל זאת למצוא בהתייחסות הקצרה המובאת בדו"ח לשתי הקרנות, נקודות אחיזה, ולו משתמעות, לביסוסו של המודל המוצע. וכך נכתב בדו"ח:

"כבר בעת חקיקת החוק ולאור החשיבות הרבה שהמחוקק ראה בעידוד תובענות ייצוגיות בעלות חשיבות ציבורית, הוקמה קרן שתפקידה לממן בקשות לאישור ותובענות ייצוגיות בעלות חשיבות חברתית וציבורית (סעיף 27 לחוק).

בנוסף, במסגרת תיקון מס' 10 לחוק, הוקמה בסעיף 27א. לחוק קרן נוספת שתפקידה הוא לחלק את הכספים שהתקבלו במסגרת תובענות ייצוגיות במקרים שבהם אין זה מעשי לפצות את חברי הקבוצה באופן פרטני (להלן: 'הקרן לחלוקת כספים' או 'הקרן'). בהתאם להוראות החוק, על בית המשפט לייעד את הכספים המועברים לקרן לתחום הקרוב לנושא התובענה הייצוגית שהוגשה, במידת האפשר. כך העברת הכספים לקרן מביאה לסעד עקיף לטובת הקבוצה ולטובת הציבור

כולר⁶¹.

תכליתה של הקרן למימון לעודד "תובענות ייצוגיות בעלות חשיבות חברתית וציבורית", בצירוף תכליתה של הקרן לחלוקה להביא "לסעד עקיף לטובת הקבוצה התובעת ולטובת הציבור כולו", מובילות כמעט מאליהן למסקנה שהא בהא תליא. מסקנה זו בדבר הזיקה ההדדית בין מטרותיהן של שתי הקרנות מצטרפת גם למטרת הציבורית הכוללת של החוק במסגרתו מוסדרות שתי הקרנות. מטרה זו קבועה בסעיף 1 לחוק ומכוונת ל"שיפור ההגנה על זכויות" ובפרט לקידום "מימוש זכות הגישה לבית המשפט, לרבות לסוגי אוכלוסיה המתקשים לפנות לבית המשפט כיחידים",⁶² "אכיפת הדין והרתעה מפני הפרתו",⁶³ "מתן סעד הולם לנפגעים מהפרת הדין"⁶⁴ ו"ניהול יעיל, הוגן וממצה של תביעות".⁶⁵ מסקירת פעילות הקרנות שהובאה לעיל עולה כי הלכה למעשה שתי הקרנות מסייעות, כל אחת בדרכה, למטרות תשתיות וציבוריות אלו, כמו גם למטרות נוספות. וכך, אם כל אחת מהקרנות לחוד תורמת תרומתה למטרות החוק, קל לשוות מה תועלת תצמח בשילובן של שתי הקרנות גם יחד בבחינת שלם הגדול מסכום חלקיו. כיום, וכפי שכבר נזכר לעיל, הסיוע המעשי שיש ביכולתה של הקרן למימון להעניק הוא מוגבל מאד נוכח תקציבה הנמוך אשר אינו מאפשר חלוקת סכומים משמעותיים דיים למרבית מעשרות הבקשות שנמצאות כראויות למימון על ידי הקרן מידי שנה. אכן, ניתן להקשות ולומר כי ייתכן שאין כלל צורך בהגדלת המימון לתובענות ייצוגיות ואולי אף נכון לצמצמו נוכח ריבויין בישראל של התובענות הייצוגיות שהאידנא ונוכח הסברה ולפיה במנגנון התובענה הייצוגית עצמו משולבים ממילא תמריצים מספיקים להגשתן גם ללא סיוע במימון.

תשובתי לכך היא משולשת: ראשית, הקרן למימון מיועדת אך לתובענות שיש חשיבות ציבורית וחברתית בהגשתן ובירורן ובתביעות כאלו ראוי במיוחד להבטיח קיומו של תקציב הולם לצורך בירור איכותי ומקצועי של התביעה באמצעות תמיכה כספית.

שנית, ריבוי כיום של תובענות ייצוגיות בתחומים מסוימים אינו מעיד בהכרח על קיומם של תמריצים הולמים להגשה ובירור איכותי ומקצועי של תביעות רבות אחרות שראוי להן שתתבררנה. כך, לא מעטים הם התחומים המצויים בתת-אכיפה, ולמצער תת-אכיפה איכותית ומעמיקה, גם בעולמן של התובענות הייצוגיות. כאלו הן התובענות המצויות בתחומים אשר מצריכים משאבים יקרים במיוחד ולאורך זמן,⁶⁶ דוגמת תביעות ייצוגיות מורכבות בהן חוות הדעת, הסקרים ובדיקות מעבדה הנחוצים לבירורן ולהוכחתן הינם יקרים במיוחד (דוגמת חוות דעת סביבתיות, כלכליות וכאלו העוסקות בדין זר). דוגמאות נוספות לכשלים מימוניים, אשר עשויים לחסום תובענות

⁶¹ עמ' 16 לדו"ח, ההדגשות הוספו.

⁶² ס' 1(1) לחוק.

⁶³ ס' 2(1) לחוק.

⁶⁴ ס' 3(1) לחוק.

⁶⁵ ס' 4(1) לחוק.

⁶⁶ בכל הנוגע לתובענות ייצוגיות סביבתיות ראו: איריס האן ואסף פינק "מדוע מעטות הן התובענות האזרחיות הסביבתיות בישראל?" **אקולוגיה וסביבה** 7(2) 170 (2016).

ייצוגיות ראויות, ניתן למצוא בתביעות ייצוגיות כנגד נתבעים זרים, בחלקם גופים עתירי ממון וכח, בהן נדרשות הוצאות מנהלתיות כבדות משקל (דוגמת תרגום והמצאת כתבי בית-דין ואיסוף מידע בחו"ל). באופן דומה, ניתן למצוא כשלים בתובענות ייצוגיות בנושאים חברתיים וציבוריים בהן הסעד העיקרי הנדרש קשור בצווי מניעה וצווי עשה ופחות בפיצוי כספי. במקרים כאלו קיים מלכתחילה תמריץ נמוך להבאת תביעות בפני בתי המשפט. יתר על כן, בעיית המימון משליכה גם על **בירור** של תובענות ייצוגיות, לא רק על **עצם הגשתן** לבית המשפט. כך, מימון חסר עשוי לחבל במימוש הפוטנציאל הגלום בבירור מעמיק ואיכותי של תביעות ייצוגיות שהוגשו נוכח התמריץ הכלכלי, כאשר קיימות מגבלות מימון, לפעול להשגת פשרה מהירה יחסית לצורך חיסכון בהוצאות ההתדיינות, וזאת גם במקרים בהם רצוי היה למצות את ההליך עד סופו לצורך השגת פסק דין עקרוני או פשרה טובה יותר.⁶⁷

שלישית, מימון תובענות ייצוגיות בעלות חשיבות ציבורית וחברתית באמצעות תקציב המדינה משמש, כשלעצמו, איתות הצהרתי ואמין על שותפות המשימה הטבועה במנגנון התביעה הייצוגית אשר משמש גם מטרת סמי רגולטוריות, באמצעות תקציב התובעים, אך גם מכיסה של המדינה (וככל שהמודל המוצע יתקבל, גם מכיסם של נתבעים).

בהתאם, מתן סיוע הולם ומשמעותי נחוץ לצורך מתן רוח גבית, הן לצורך "הגשתן" והן לצורך "בירורן" (כלשון סעיף 27 לחוק) של תביעות ייצוגיות ראויות במיוחד מבחינה ציבורית וחברתית. באמצעות הגדלת מימוןן של תובענות כאלו ישופרו התמריצים להגשתן ולבירורן האיכותי והמקצועי וממילא יושבחו מטרותיו של החוק. כך בכלל, וכך בפרט לאור הרפורמה אשר השיתה לפני מספר שנים אגרות על מרבית התובענות הייצוגיות. זאת ועוד, השימוש בסכומים המצויים בקופת הקרן לחלוקה אינו כרוך בהעמסה על תקציב המדינה שכן מקור הכספים הוא בכספים אשר נפסקו כסעד בתובענות הייצוגיות עצמן כאשר לא הייתה יכולת מעשית לפצות את הקבוצה התובעת. מודל זה קרוב, ואף מעודן ומידתי יותר, מהמודל המקורי אשר הופיע בשעתו בהצעת חוק תובענות ייצוגיות ואשר קבע כי אמצעיה של הקרן למימון יגיעו מתוך כלל התובענות הייצוגיות עצמן.⁶⁸

מודל זה לא אומץ בחוק אשר קבע לבסוף כי תקציב הקרן למימון יגיע מתקציב המדינה ויעמוד על סכום קבוע ומוגדר מראש של 1,250,000 ₪. מול שני מודלים

⁶⁷ להרחבה ראו: אסף פינק "תובענות ייצוגיות ככלי לשינוי חברתי" **מעשי משפט** ו 157, 164 (2014); במאמר זה מפרט הכותב את החסמים השונים, ביניהם כאלו הקשורות בבעיית הנציג המסורתית בה "התובע ועורך הדין מוצאים את עצמם לעתים במצב של ניגוד אינטרסים בין פשרה גרועה שבצדה מובטחים שכר טרחה וגמול, לבין המשך ניהול ההליך אשר עלול להימשך שנים רבות, ובמקרה של הפסד, אף ללא שכר בצדו".

⁶⁸ ראו ס' 28 להצעת חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ה–2005, ה"ח הכנסת 232 (26.7.2005) בו נקבע כי אמצעי הקרן למימון תובענות ייצוגיות ייקבעו כ"סכום בשיעור של 2% מכל סכום שנפסק בתובענה ייצוגית, לרבות בדרך של אישור הסכם, והכל בין אם התובענה מומנה על ידי הקרן, באופן חלקי או מלא, ובין אם לאו". כן נקבע בהצעת החוק כי "בית המשפט רשאי להפחית את השיעור שיפורש לקרן, ובלבד שלא יפחת מ- 1% מהסכום שנפסק בתובענה הייצוגית", והוצע כי למקור תקציבי זה יצטרפו "הכנסות הקרן מהשקעותיה".

תקציביים אלו – זה שהופיע בהצעת החוק וזה שמופיע כיום בחוק – ניצב המודל המוצע כאן. מודל אחרון זה, בדומה להצעת החוק, פונה גם הוא לכספים שאינם מגיעים מתקציב המדינה, אלא מסכומים המגיעים מעולמן של התובענות הייצוגיות ומצויים בקופת הקרן לחלוקה. עם זאת, בשונה מהצעת החוק, מקור הכספים לא נלקח מתוך כלל כספים שנפסקו בתובענות ייצוגיות והוא גם לא יוצא מכיסם של התובעים עצמם,⁶⁹ אלא אך ורק מתוך כספים שנפסקו בתובענות ייצוגיות כאשר היה קושי בהעברתם לקבוצה התובעת.

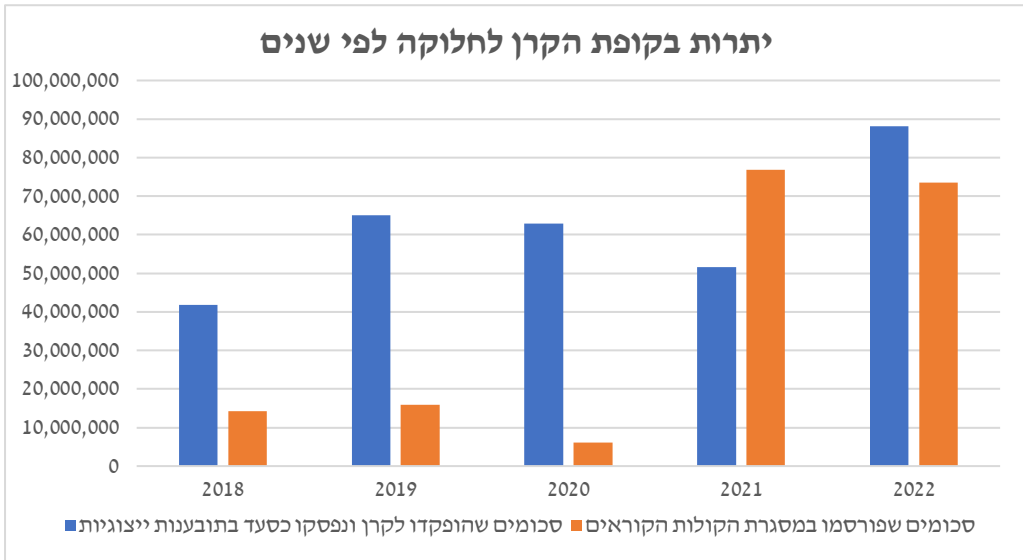
המודל המוצע כאן, אם כך, עולה בקנה אחד עם כיווני חשיבה שעמדו עוד בבסיס הצעת החוק ויכול כיום, עם הקמתה של הקרן לחלוקה, שלא הייתה קיימת בחוק המקורי, להוציא לפועל הצעה זו באופן מידי נוכח היקף ההפקדות ואי ניצולן של יתרות כספיות הקיימות בקרן לחלוקה. יתרות אלו, שבעבר התנהל לגביהן שיח ער בדבר אי ניצולן,⁷⁰ צפויות אף לגדול נוכח הסכומים המופקדים מידי שנה לקרן לחלוקה, סכומים הגדולים לאין שיעור מתקציבה השנתי של הקרן למימון תובענות ייצוגיות אשר עומד, כאמור, על סכום המשקף כ-2%-3 בלבד מהכנסתה השנתית הממוצעת של הקרן לחלוקה.

כך, עד כה הוזרמו לקרן לחלוקה מידי שנה הסכומים הבאים אשר מצביעים, ביחד עם הקולות הקוראים המתפרסמים על ידה, על מגמה קבועה (למעט בשנת 2021) של הותרת יתרות בקופתה: בשנת 2018 הופקדו לקרן לחלוקה 41,821,881 ₪ (ופורסמו קולות קוראים בסכומים של 14,283,210 ₪); בשנת 2019 הופקדו לקרן זו 65,010,739 ₪ (ופורסמו קולות קוראים בסכומים של 15,879,067 ₪); בשנת 2020 הופקדו לקרן זו 62,812,706 ₪ (ופורסמו קולות קוראים בסכומים של 6,073,097 ₪); בשנת 2021 הופקדו לקרן זו 76,825,499 ₪ (ופורסמו קולות קוראים בסכומים של 51,660,347 ₪); ובשנת 2022 הופקדו לקרן זו 88,140,939 ₪ (ופורסמו קולות קוראים בסכומים של 73,556,506).⁷¹

⁶⁹ לביקורת שנמתחה על הקרן למימון ועל המנגנון המוצע ואשר משקיפה עליו כ"מס ייעודי" ראו לשכת עורכי הדין – צוות היגוי להצ"ח תובענות ייצוגיות **הכנה לדיון ביום 12.12.2005 בוועדת החוקה חוק ומשפט - כנסת ישראל** 12–13 (12.12.2005).

⁷⁰ אפרת נוימן 11035 מיליון שקל מתביעות ייצוגיות שוככים בקרן תרומות – רק רבע מהם הועברו ליעד "TheMarker (30.12.2018); התייחסותה של כבוד השופטת שטמר לקרן לחלוקה בכנס להשקת בלוג תובע(ע)נות ייצוגיות מיום 21.4.21 - זמין לצפייה ב-Law TAU (@lawtau8568) "פאנל השופטות" **יוטיוב** 55:40–46:20 במסגרת דבריה <https://www.youtube.com/watch?v=sQ8CtS1kny> (3.5.2021) מותחת השופטת שטמר ביקורת על כך שבשנת 2019, למשל, חולק רק נתח קטן – כעשירית מהסכומים שהופקדו לקרן לחלוקה – וכן מעלה לדיון את השאלה עד כמה ראוי שהסכומים העומדים לרשות קרן זו יועברו לרשויות.

⁷¹ בנוסף, הוקצו 35,500,000 ₪ בעת משבר הקורונה בעקבות הסמכה של שר המשפטים, ראו לעיל ה"ש 53; וגם דין וחשבון שנתי של פעילות הקרן לניהול ולחלוקת כספים שנפסקו כסעד לפי חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו–2006, י"פ התשפ"ד 1626.



בנוסף, המודל המוצע מתכתב עם הרציונל אשר הופיע בהצעת החוק ולפיו כספי הקרן למימון ימומנו על ידי סכומים שייפסקו בתובענות ייצוגיות בכללותן. בהצעת החוק, כאמור לעיל, הוצע כי סכום של 2% ייגרע 'מכל סכום שנפסק בתובענה ייצוגית לרבות בדרך של אישור הסכם והכל בין אם התובענה מומנה על ידי הקרן באופן חלקי או מלא ובין אם לאו'. ההצעה המובאת במאמר זה צועדת בכיוון זה אך מציעה, באופן ממוקד יותר, כי הכספים שיועברו לקרן למימון יהיו אמנם כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות, אך רק באלו שלא אותרו בהן התובעים המתאימים.

יובהר שוב, על דרך השלילה, כי הכספים שיועברו מהקרן לחלוקה אינם גורמים לחסרון כיס מהתובעים הישירים שכן מלכתחילה ההנחה היא שהכספים הגיעו לקופתה רק לאחר שלא היה ניתן לאתר את קבוצת התובעים הרלוואנטית או את סוג הנושאים אליהם ניתן להפנות את הכספים. במקרים כאלו, ברי כי עיבוי תקציבה של הקרן למימון המיועד למימון תובענות ייצוגיות בעלות חשיבות ציבורית וחברתית, אינה פוגעת בזכויות קנייניות של מאן דהוא ובאותה נשימה מקדמת גם את המטרה הציבורית החולשת על מנגנון התובענה הייצוגית בכללותו בהתאם לקבוע בהוראת סעיף 1 לחוק. לבסוף, הדין המשווה תומך אף הוא במודל המעגלי המוצע. למעשה, שתי הקרנות הציבוריות, והיחידות למיטב ידיעתך, אשר קיימות מחוץ לישראל (באונטריו וקוויבק) ואשר מופקדות גם הן על מימון תובענות ייצוגיות, ממומנות בעיקרן על ידי כספים שמקורם בתובענות ייצוגיות:⁷²

⁷² המידע בחלק זה מבוסס גם על שיחות שערכתי עם קולגות בקנדה אשר חוקרות את נושא התובענות הייצוגיות ומעורבות בפעילות הקרנות שם – פרופ' Catherine Piché מהפקולטה למשפטים

א. בקוויבק חלק מכספי הקרן המקומית מגיעים מתקציב המדינה וחלק גדול יותר מסכומים המגיעים מהזכויות בכל התובענות הייצוגיות,⁷³ לאו דווקא מכאלו שמומנו על ידי הקרן.⁷⁴ מבין שני מקורות תקציביים אלו, הנתח המגיע מתקציב המדינה נהפך כיום לפחות ופחות דומיננטי.⁷⁵

ב. באונטריו כל כספי הקרן המקומית מגיעים אך ורק מזכויות בתובענות ייצוגיות ולא מתקציב המדינה. הקרן באונטריו, אם כך, פועלת למעשה כ"משק אוטרקי" – צד שקיבל סיוע כלכלי מהקרן למימון תובענות ייצוגיות ונפסק לטובתו פיצוי כספי, או שהוא זכאי לקבל פיצוי כספי במסגרת הסכם פשרה, נדרש להשיב לקרן את הסכום שמימנה וכן נתח קבוע של 10 אחוז מהסכום שנפסק או הוסכם עליו.⁷⁶ לדבריה של פרופ' קלג'דוויק, הקרן החלה את פעילותה עם \$500,000 ובשנת 2019, למשל, עמד המאזן שלה על יתרה נמוכה מעט מ-\$20,000,000, כאשר אין זה בלתי מקובל שהקרן מחלקת \$200,000 לתיק בודד ולפעמים הרבה יותר.⁷⁷

ההצעה המובאת במאמר זה, אף שאינה מאמצת כלשונם את המודלים המוכרים בקנדה (בהם, למשל, אין מנגנון דוגמת זה הקבוע בקרן לחלוקה אשר קובע כי כספי קבוצות ספציפיות מופנות למימון רוחבי של תובענות ייצוגיות), מאמצת את רוחם והגיונם המעגלי. כך, ההצעה אינה מבקשת לייתר את המשך תרומתה של המדינה לתקציב הקרן למימון.⁷⁸ בדומה למודל בקוויבק, נכון לקבוע כי חלק מתקציב הקרן למימון ימשיך להגיע מתקציב המדינה וזאת כדי לשקף את מעורבותה של המדינה ביעדיה הסמי-ציבוריים של התובענה הייצוגית.⁷⁹ עדיין, חלק נכבד יותר מתקציב הקרן

באוניברסיטת מונטריאול ופרופ' Jasminka Kalajdzic מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת ווינדזור באונטריו.

Regulation respecting the percentage withheld by the Fonds d'aide aux actions collectives, Que. Reg. 1996-85 (Can.)⁷³

להרחבה על החוקים המסדירים את פעילות הקרן המקבילה בקוויבק, לרבות דו"חות שנתיים, ראו אתר הקרן (בצרפתית): *Fonds d'aide aux actions collective, QUE.*, <http://www.faac.justice.gouv.qc.ca> (last visited Nov. 30, 2024)⁷⁴

לגבי תשלומים אותם חילקה הקרן, נמסר לי שבין אפריל 2019 למאי 2020, למשל, הסכום עמד על \$3,650,873 (\$971,400 שכ"ט עורכי דין; \$1,857,987 חוות דעת מומחים; \$738,099 הוצאות; \$83,387 הוצאות המצאה ובית משפט).⁷⁵

מנגנון זה, אשר חל רק על מתדיינים אשר קיבלו מימון מהקרן, עשוי להרתיע מבקשים מלפנות אליה מלכתחילה ועל כן לא מוצע לאמצו בישראל.⁷⁶

לאחר הקרן באונטריו, לחיקוקים הרלוואנטיים ולדו"חות הקרן ראו: *Class Proceedings Fund, THE LAW FOUND. OF ONT.*, <https://lawfoundation.on.ca/for-lawyers-and-para-legals/class-proceedings-fund> (last visited Nov. 11, 2024)⁷⁷

למדינה יש עניין בעידוד תובענות ייצוגיות גם מהבחינה התקציבית. אכן, הדו"ח מביא נתונים מתוך מחקר שנערך בחודש יולי 2021 במחלקת המחקר של הרשות השופטת, ממנו עולה שהדיינים בהליכים הייצוגיים הם מהדיינים היקרים ביותר מבחינת עומס על בתי המשפט והשקעת זמן שיפוטי. לצד ממצא זה, יש להוסיף גם את העלויות הניכרות המוטלות בהליך כזה על התובעים, ומטבע הדברים גם של הנתבעים. עם זאת, יש לזכור שההליך הייצוגי מאגד תביעות רבות, שבירורן הפרטי עשוי היה להשית עלויות רבות עוד יותר על בתי המשפט והמתדיינים, וגם בנקודה זו יש לתובענות הייצוגיות השפעה מיטיבה על קופת המדינה, ולו באופן עקיף.⁷⁸

כפי שהדבר בא לידי ביטוי גם במיהותם הציבורית של חברי הקרן – ראו ס' 27(ב) לחוק.⁷⁹

למימון מתאים שיגיע כאחוז קבוע מתוך כספי הקרן לחלוקה אשר, למצער כיום, ממילא משופעת בתקציבים לא מבוטלים.⁸⁰

במצב החוקי כיום, לצורך אימוץ ההצעה המובאת במאמר זה נדרש שינוי לחוק נוכח נוסחו של סעיף 27(ד) לחוק אשר קובע כי תקציב הקרן למימון יהיה חלק מתקציב משרד המשפטים. בהתאם, ואם תתקבל ההצעה המובאת כאן, יהיה צורך לתקן את הסעיף כך שייקבע שתקציב הקרן השנתי ייקבע כשיעור מהכספים שהתקבלו באותה שנה לקרן לחלוקה (למשל 10% כנקוב באונטריו) וזאת בנוסף לסכומים מתוך תקציב משרד המשפטים. לחלופין, ניתן לקבוע כי הסכומים יועברו לקרן למימון בכפוף להחלטות פרטניות ומפורשות של בתי המשפט בהסדרי פשרה, לאחר שתיפתח בפניהם האפשרות להורות לקרן לחלוקה להעביר כספים לקרן למימון, וכספים אלו ישמשו אותה בהחלטותיה.

כך או אחרת, מטרתו של המודל המוצע לפרוץ את התיקרה התקציבית המוגבלת כיום של הקרן למימון, באמצעות העברה אליה של אחוז קבוע מתוך הכספים אשר מופנים לקרן לחלוקה.

סיכום

הקרן למימון תובענות ייצוגיות הפכה לחלק אינטגרלי מעולמן של תובענות ייצוגיות בישראל. כיום, ובמיוחד עם כינונה של הקרן לניהול וחלוקת כספים שנפסקו כסעד בתובענות ייצוגיות למטרות ציבוריות, נוצרה שעת כושר להשביח את מלאכתה באמצעות העברת שיעור מהכספים המתועלים לקרן לחלוקה לצורך עיבוי תקציבה של הקרן למימון.

התכליות העומדות בבסיס הקרן למימון, הקרן לחלוקה ומוסד התובענות הייצוגיות כולו תומכות בשילובן של שתי הקרנות בבחינת שלם הגדול מסך חלקיו. ראשית, לקרן למימון ייעוד ציבורי וחברתי מובהק לאור תכליתה לסייע במימון תובענות ייצוגיות שיש חשיבות ציבורית וחברתית בהגשתן ובבירורן. תכלית זו הולמת את תכלית העל של הקרן לחלוקה להעביר כספים הנצברים בה "לטובת מטרות ציבוריות". שנית, מטרתה של הקרן למימון אינה מטרה ציבורית בעלמא, אלא כזו אשר קרובה ורלוואנטית במיוחד למטרות הקרן לחלוקה. בעוד שהקרן הראשונה נועדה לתמוך בהיבטים הציבוריים והחברתיים של התובענה הייצוגית מרגע לידתה ואף לעיתים טרם הגשתה, הקרן השנייה מדגישה את תרומתה הציבורית של התובענה הייצוגית לאחר סיומה. שימוש במקורותיה של הקרן השנייה לצורך תקציבה של הקרן הראשונה, לפיכך, לטובת "הדורות הבאים" של תובענות ייצוגיות ראויות במיוחד מבחינה

⁸⁰ שאלה נפרדת, החורגת מעמדה זו, היא האם להפנות מימון מתוך כספי הקרן לחלוקה גם למימון תובענות ייצוגיות מכח דיני ניירות ערך, נושא המוסדר בס' 255א(א) לחוק ניירות ערך. לצורך כך ניתן לבחון, בין היתר, את השאלה אם כספים שנפסקים כסעד בתובענות מתחום דיני ניירות ערך מתועלים גם הם לקרן לחלוקה ובשאלת תכלית הקרן שהוקמה בחוק ניירות ערך ובמקורות תקציבה.

ציבורית וחברתית, מגלם מטרה ציבורית מעגלית הקרובה באופן אינהרנטי לתכליתה של הקרן לחלוקה, כספים שמקורם בתובענות ייצוגיות. **שלישית**, תוספת תקציבית למימון תובענות ייצוגיות בעלות חשיבות ציבורית וחברתית תבטיח טיפול מיטבי ואיכותי יותר בתובענות ייצוגיות ראויות.⁸¹ **רביעית**, תרומתה המתגברת של הקרן למימון בהגשתן ובירורן של תובענות בעלות חשיבות ציבורית וחברתית, וזאת לאחר עיבוי תקציבה באמצעות מקורות מתוך הקרן לחלוקה, תהווה מכפיל כח למטרות החוק המנויות בסעיף 1 שבו, ביניהן שיפור ההגנה על זכויות, מימוש זכות הגישה לבית המשפט, אכיפת הדין והרתעה מפני הפרתו, מתן סעד הולם לנפגעים מהפרת הדין וניהול יעיל, הוגן וממצה של תביעות. **חמישית**, מימון כאמור על ידי הקרן לחלוקה עשוי לסייע בעקיפין גם לקרן לחלוקה עצמה. לא יהיה זה מופרך לשער שחלק מהתובענות הייצוגיות שזוכות למימון באמצעות הקרן למימון עשויות להניב גם הן, בסיומן, סכומי כסף שיתועלו לקרן לחלוקה ובכך יעשירו גם את קופתה של האחרונה. **ששית**, שתי הקרנות האחריות בהן עסקינן מצויות בפער תקציבי ניכר – תקציבה השנתי של הקרן למימון תובענות ייצוגיות מהווה, בממוצע, כ-2%–3 מהכספים השנתיים המופקדים לקרן לחלוקה. פער זה, בצירוף ליתרות המצויות בקופת הקרן לחלוקה, הם כה משמעותיים ומשכך קטן החשש, ככל שיש כזה, שהסכומים שיועברו לקרן למימון יפחיתו בצורה משמעותית את הכספים הקיימים בקרן לחלוקה. **שביעית**, ההצעה המובאת כאן לעיבוי תקציבה של הקרן למימון אינה כרוכה בעלות תקציבית לאוצר המדינה שכן המקורות הכספיים לטובת האכיפה הפרטית-חברתית מקורם בתביעות ייצוגיות, בעולם האכיפה הפרטית עצמו. **שמינית**, השימוש המוצע בכספי הקרן לחלוקה לצורך מימוש מטרותיה של הקרן למימון יהיה קל לביצוע בהשוואה לחלוקת יתר הכספים המצויים בקרן לחלוקה. העברת כספים כזו תתקיים בנוהל מזוהר ותייתר את הצורך בהוצאת קול קורא והחלטה של חברי הקרן לחלוקה. ממילא יקוצר כך גם פער הזמנים בין המועד בו הכספים מופקדים לקרן לחלוקה למועד בו כספים אלו מועברים ליעדם הסופי.

הנה כי כן, שימוש "מעגלי" בכספים אשר מגיעים מעולמן של התובענות הייצוגיות שהסתיימו, לצורך מימון תביעות ייצוגיות חדשות בעלות חשיבות ציבורית וחברתית,⁸² יוצר חיבור מעשי והצהרתי הדוק בין שתי הקרנות האחריות אשר נקובות בחוק בסמיכות זו לזו, יטיב את ייעודן ופעילותן ויאפשר לקרן למימון – על הרכב חבריה הציבורי המגוון – להגיב באופן שוטף ואפקטיבי לסוגיות שונות הקשורות ביעדיו הציבוריים של החוק.

⁸¹ ראו לעיל ה"ש 66–67.

⁸² לגישה מעגלית כזו ניתן למצוא ניצן בפסיקה, שניתנה לפני שהקרן לחלוקה החלה את פעילותה, ואשר הורתה במסגרת אישור הסדר פשרה להעביר תרומה לקרן למימון תובענות ייצוגיות במשרד המשפטים. לעניין זה ראו: ת"צ (מחוזי ת"א) 19092-12-10 אלכסנדר נ' מינהל מקרקעי ישראל (נבו 22.6.2014). בהקשר זה ראוי לציין שגם כיום ניתן למצוא פסקי דין או הסדרי פשרה בהם נקבע כי כספים יועברו לקרן למימון, אך מדובר בטעות סופר של הצדדים ולא בבקשה מכוונת להעביר לקרן למימון חלק הקרן לחלוקה. כך או אחרת, ללא שינוי חקיקתי אין כיום ביכולתה של הקרן למימון לקבל סכומים נוספים על אלו הקבועים בחוק ואשר הינם חלק מתקציב משרד המשפטים (ס' 27(ד) לחוק).